

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 19 december 2012

Mål nr

Ö 4613-11

KLAGANDE

MA

Ombud och biträde enligt rättshjälpslagen: Advokat C-GE

MOTPART

LR

Ombud och biträde enligt rättshjälpslagen: Advokat BA

SAKEN

Avvisande av talan

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts beslut 2011-10-05 i mål Ö 1688-11

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut undanröjer Högsta domstolen tingsrättens beslut och visar målet åter till tingsrätten för fortsatt behandling.

Högsta domstolen fastställer ersättning enligt rättshjälpslagen åt C-GE till 2 963 kr, avseende arbete. Av beloppet utgör 592 kr mervärdesskatt.

Högsta domstolen fastställer ersättning enligt rättshjälpslagen åt BA till 5 272 kr, avseende arbete. Av beloppet utgör 1 054 kr mervärdesskatt.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

MA har yrkat att domstolarnas beslut ska undanröjas och målet återförvisas till tingsrätten.

LR har bestritt MAs yrkande.

SKÄL

Bakgrund och frågan i målet

1. LR och MA har varit gifta och har tre gemensamma barn. Ett mål om äktenskapsskillnad m.m. inleddes i juni 2009 och en deldom på äktenskapsskillnad meddelades den 27 januari 2010. Frågorna om vårdnad, boende och umgänge är tvistiga och har blivit föremål för olika beslut. Den 27 oktober 2010 inkom till tingsrätten tre avtalshandlingar enligt vilka LR skulle ha vårdnaden om de tre barnen. Socialnämnden hade enligt handlingarna godkänt avtalen den 14 september samma år.

2. Under målets fortsatta handläggning yrkade MA, under åberopande bl.a. av att hon hade varit under press och inte ingått avtalen frivilligt, att vårdnaden om barnen skulle vara gemensam och att tingsrätten skulle fastställa detta i det pågående målet. Tingsrätten fann att avtalen skulle likställas med en deldom i målet avseende vårdnadsfrågan och att denna fråga därför inte kunde prövas på nytt i samma mål. MAs yrkande om att vårdnadsfrågan skulle prövas i det pågående målet avvisades därför. Beslutet har fastställts av hovrätten.

3. Frågan i Högsta domstolen är om ett av socialnämnden godkänt avtal om vårdnad, som har träffats sedan talan väckts i domstol, hindrar att vårdnadsfrågan prövas genom ett avgörande i målet.

Gällande regler

4. Möjligheten för föräldrar att genom avtal komma överens när det gäller vårdnaden om barn regleras i 6 kap. 6 § föräldrabalken. Enligt första stycket ska ett sådant avtal gälla om det är skriftligt och socialnämnden godkänner det. Motsvarande reglering i fråga om möjligheten att avtala om barnets boende och umgänge med en förälder finns i 6 kap. 14 a § andra stycket och 15 a § tredje stycket. Enligt 21 kap. 1 § tredje stycket andra meningen gäller samma regler för verkställighet av avtal som för en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft.

5. Möjligheten att ingå ett avtal om vårdnad infördes år 1998 (se prop. 1997/98:7). Syftet var att tvister i största möjliga utsträckning skulle kunna hanteras utanför domstolarna och att förutsättningarna för samförståndslösningar därmed skulle förbättras. I förarbetena sägs att ett avtal som har godkänts av socialnämnden får samma verkan som en dom, men att ett gällande avtal inte hindrar att vårdnadsfrågan prövas av domstol om någon av föräldrarna vill ha en ändring (se a. prop. s. 108 och 110). Vidare klargörs att

ett godkänt avtal om t.ex. vårdnad kan ändras såväl genom ett nytt avtal som genom ett domstols-avgörande, samt att avtalsmöjligheten inte innebär någon inskränkning i möjligheten att få en överenskommelse fastställd genom ett domstolsutslag (se a. prop. s. 87 f.).

Högsta domstolens bedömning

6. Lagen besvarar inte uttryckligen frågan huruvida ett avtal om vårdnad som ingås under rättegången hindrar att vårdnadsfrågan prövas av domstolen i det pågående målet.

7. Vårdnads mål är indispositiva. Det innebär att domstolen har ett ansvar för utgången av ett sådant mål. För det fall en av parterna förklarar sig ovillig att stå fast vid ett träffat avtal måste det därför ankomma på domstolen att ta ställning till vårdnadsfrågan. Avtalet kan därför inte vara bindande i målet på samma sätt som en deldom. Uttalandet i förarbetena om att ett godkänt avtal får ”samma verkan” som en dom får antas främst ha avsett giltigheten mellan parterna och möjligheten till verkställighet. Till saken hör att prövningen ibland kan behöva göras lång tid efter avtalet, exempelvis för att domstolen har behövt invänta en utredning i frågan om boende och umgänge.

8. Inget hindrar en part som har ingått ett avtal om vårdnad från att väcka talan om ändring i vårdnaden. Om frågan uppkommer i ett pågående mål medför det normalt såväl fördröjning som fördyring om frågan inte skulle kunna prövas förrän efter att talan har väckts i ett nytt mål. I rättsfallet NJA 2008 s. 304, där svaranden hade framställt ett formlöst yrkande om ensam vårdnad och ansågs kunna få detta prövat i målet trots att käranden hade återkallat sin talan, framhöll Högsta domstolen vikten av att familjerättsliga tvister slutförs utan dröjsmål och till låga kostnader.

9. Slutsatsen är att ett godkänt avtal om vårdnad som har ingåtts under ett pågående mål inte hindrar ett domstolsavgörande om samma sak i målet. Det kan tilläggas att detta gäller även beträffande avtal om boende och umgänge och utan hinder av att målet i den del som avtalet avser har skrivits av.

10. Det anförda innebär att MAs yrkande i vårdnadsfrågan inte skulle ha avvisats. Hovrättens beslut ska därför ändras på så sätt att tingsrättens beslut undanröjs och målet återförvisas till tingsrätten för fortsatt behandling.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Kerstin Calissendorff, Göran Lambertz (referent), Johnny Herre, Martin Borgeke och Dag Mattsson.
Föredragande justitiesekreterare: Claes Söderqvist